

Verðbólgu er hægt að mæla með mismunandi hætti. Verðbólgu-markmið Seðlabankans grundvallast á vísitölu neysluverðs en aðrir mælikvarðar sem horft er til hér á landi eru m.a. vísitala neysluverðs án húsnæðis og samræmd vísitala neysluverðs. Munurinn á þessum mælikvörðum felst í því hvaða vörur og þjónusta eru í neyslukörfu sem verðmælingin miðar við og hvernig útgjaldaliðir eru vegnir í körfunni.

Eins og sést á mynd 1 hafa þessir mælikvarðar gefið ólíkar mælingar á verðbólgu undanfarið. Þar munar mest um að útgjaldakarfan sem vísitala neysluverðs miðast við inniheldur útgjöld tengd rekstri eigin húsnæðis og þ.m.t. liðinn reiknaða húsaleigu sem mælir kostnaðinn við að búa í eigin húsnæði eins og um leigu væri að ræða. Breytingar á markaðsvirði húsnæðis hafa áhrif á vísitöluna í gegnum þennan lið. Vísitala neysluverðs án húsnæðis og samræmda vísitalan mæla verðbólgu hins vegar án húsnæðisverðs.¹ Þessir tveir mælikvarðar fylgjast oftast nær nokkuð vel að en á vormánuðum í fyrra tók að draga í sundur með þeim. Munurinn varð hvað mestur yfir sumarmánuðina þegar hann mældist tæplega 2 prósentur en með haustinu tók bilið á milli þeirra að minnka á ný. Í þessari rammagrein er fjallað um ástæður fyrir mismunandi þróun þessara tveggja verðbólguælikvarða undanfarið ár.

Í hverju liggur munurinn?

Til að mæla þróun verðlags safnar Hagstofa Íslands upplýsingum um verð á þúsundum vara í hverjum mánuði. Sömu verðmælingar eru notaðar við útreikning allra þriggja vísitalnanna en mismunandi vogir eru notaðar við útreikning þeirra (Hagstofa Íslands, 2013). Útgjaldavogir fyrir vísitölu neysluverðs (með og án húsnæðis) ráðast af útgjaldarannsókn Hagstofunnar. Vogirnar fyrir samræmda vísitölu neysluverðs byggjast einnig á útgjaldarannsóknum Hagstofunnar en eru leiðréttar með hliðsjón af upplýsingum úr þjóðhagsreikningum og virðisaukaskattskýrslum svo að þær nái yfir neysluútgjöld allra á Íslandi en ekki bara íslenskra heimila. Samsetning útgjalda erlendra ferðamanna hér á landi hefur því áhrif á útgjaldavogir samræmdu vísitölnnar en ekki á vísitölu neysluverðs. Markmiðið með þessari aðferð við mælingu á verðlagi er að auðvelda samanburð milli landa með því að mæla verðbólgu í löndum EES með samræmdum hætti og er þar fylgt forskrift frá Hagstofu Evrópu (Eurostat) (sjá t.d. Seðlabanki Evrópu, 2017).

Útgjaldaliðurinn ferðir og flutningar er stærsti einstaki undirliður samræmdu vísitölnnar með um fjórðungs vægi (mynd 2). Vægið í vísitölu neysluverðs án húsnæðis er hins vegar minna eða 20%. Samsetning undirliðarins er einnig talsvert frábrugðin. Flutningar í lofti hafa um 2% vægi í vísitölu neysluverðs án húsnæðis en um 6% vægi í þeirri samræmdu. Þar sem flugfargjöld eru tiltölulega stór útgjaldaliður ferðamanna sem heimsækja Ísland fá þau meira vægi í samræmdu vísitölnni. Af sömu ástæðu er einnig talsverður munur á vægi undirliðarins hótél og veitingastaðir sem hefur 7% vægi í vísitölu neysluverðs án húsnæðis en um 10% vægi í þeirri samræmdu. Þar af er vægi gistingar, m.a. þjónustu hótela og gistiheimila, nær tífalt meira í samræmdu vísitölnni en í vísitölu neysluverðs án húsnæðis.

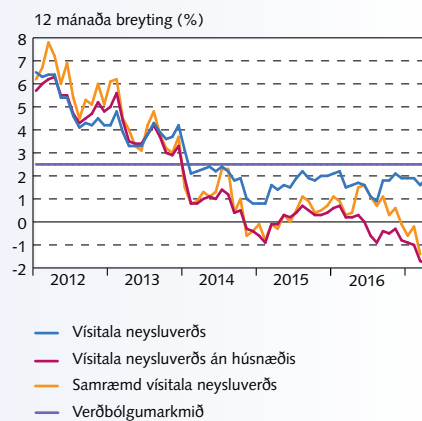
Einnig er munur á því hvernig ólíkir þættir húsnæðiskostnaðar eru meðhöndlaðir við útreikning vísitalnanna. Þar sem vísitölu neysluverðs án húsnæðis er ætlað að mæla þróun verðlags án áhrifa frá húsnæði er einungis undirliðurinn rafmagn og hiti tekinn með við útreikning hennar. Samræmdu vísitölnni er hins vegar ætlað að

1. Fjallað var um muninn á vísitölu neysluverðs annars vegar og vísitölu neysluverðs án húsnæðis og samræmdu vísitölnni hins vegar í rammagrein 2 í *Peningamálium* 2016/4.

Rammagrein 2

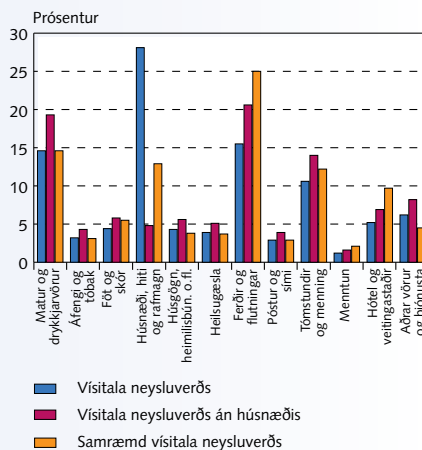
Mikil fjölgun ferðamanna og ólík áhrif á mismunandi mælikvarða á verðbólgu

Mynd 1
Ýmsir mælikvarðar á verðbólgu
Janúar 2012 - apríl 2017

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd 2
Samanburður á vogum vísitölu neysluverðs og samræmdu vísitölnnar
Árið 2016

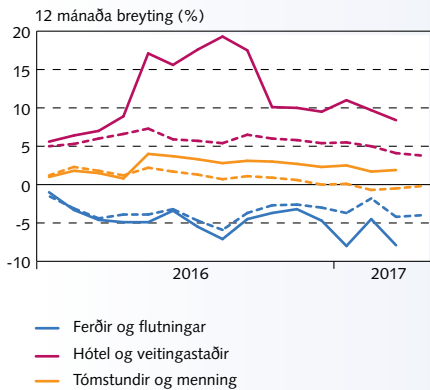

Heimildir: Hagstofa Íslands, Seðlabanki Íslands.

Mynd 3

Undirliðir vísitölu neysluverðs án húsnæðis og samræmdu vísitölunnar¹

Janúar 2016 - apríl 2017

1. Heilar línur sýna þróun undirþátta samræmdu vísitölunnar en brotnar línur þróun undirþátta vísitölu neysluverðs.
Heimild: Hagstofa Íslands.

mæla þróun almenns verðlags og inniheldur því liði eins og greidda húsaleigu og viðhald á húsnæði sem vísitala neysluverðs gerir ekki.²

Þróunin undanfarið

Þessi ólíka meðhöndlun á útgjöldum tengdum húsnæði getur leitt til þess að verðbólga mælist mismikil eftir því hvort horft er til vísitölu neysluverðs án húsnæðis eða samræmdu vísitölunnar. Þetta er þó ekki meginskýring ólíkrar þróunar þessara tveggja mælikvarða undanfarið enda hefur munurinn á húsnæðisliði vísitalnanna farið minnkandi undanfarið ár.

Meginskýring á ólíkri þróun verðbólgu í fyrra liggur fremur í mikilli hækkun á verði gistingu yfir háannatíma í ferðapjónustu. Frá ársbyrjun 2016 hefur árshækkun undirliðarins hótel og veitingastaðir verið um 5-7% í vísitölu neysluverðs án húsnæðis en varð mest tæplega 20% í ágúst sl. í samræmdu vísitölunni (mynd 3). Munurinn stafar af mikilli verðhækkun á gistingu sem hefur eins og áður sagði meira vægi í samræmdu vísitölunni. Hefur framlag gistingar til ársverðbólgu mældrar með samræmdu vísitölunni að jafnaði verið um 1 prósentu meira en til ársverðbólgu mældrar með vísitölu neysluverðs án húsnæðis frá maí 2016. Þessu til viðbótar hefur verð á innlendum pakkaferðum hækkað talsvert sem skýrir hvers vegna undirliðurinn tómstundir og menning hækkaði meira í samræmdu vísitölunni. Á móti vegur hins vegar lækkan á flugfargjöldum sem vegur þyngra í samræmdu vísitölunni en í vísitölu neysluverðs án húsnæðis.

Heimildir

Hagstofa Íslands. (2013). Lýsigögn Samræmd vísitala neysluverðs. *Hagstofa Íslands*.

Seðlabanki Evrópu (2017). Measuring inflation – the Harmonised Index of Consumer Prices (HICP). Heimasíða Seðlabanka Evrópu.

2. Vegna skorts á gögnum fyrir útreikning á reiknaðri húsaleigu í nokkrum löndum Evrópusambandsins er þeim lið sleppt við útreikning samræmdu vísitölunnar til að auðvelda samanburð milli landa. Unnið er að úrbótum á því sviði og stefnt er á að í framtíðinni muni samræmda vísitalan einnig mæla kostnað vegna búsetu í eigin húsnæði sem verður metinn með reiknaðri húsaleigu.